

ป่าชุมชนแม่แฝก

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่แฝก จังหวัดเชียงใหม่

ในช่วงที่ผ่านมามีพื้นที่ป่าในเขตตำบลแม่แฝกถูกบุกรุกจากชาวบ้าน เพื่อจับจองเป็นที่ดินทำกินของตนเอง ประกอบกับชาวบ้านบางส่วนและกลุ่มนายทุนได้ลักลอบตัดไม้กันอย่างหนัก ทำให้พื้นที่ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว แหล่งน้ำในชุมชนมีสภาพแห้งแล้ง ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่พึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากป่าในการดำรงชีพ

ชาวบ้านได้พบปัญหาเหล่านี้ด้วยตนเองและเริ่มเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ขึ้น จึงรวมกันทำหนังสือร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้และผู้ว่าราชการจังหวัด มีการเสนอให้รังวัดปักปันเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยขอความเห็นชอบจากกรมป่าไม้และทางจังหวัด เมื่อกรมป่าไม้รับทราบปัญหาเรื่องการบุกรุกที่ดินบริเวณป่าจากชุมชน จึงเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาให้จัดทำพื้นที่ป่าเหล่านี้เป็นป่าชุมชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แฝกได้ให้การสนับสนุน โดยเริ่มที่หมู่ 1 บ้านหนองมะจับเป็นพื้นที่แรก เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับชุมชนอื่นๆ ในตำบลที่เป็นเขตป่าจะได้นำแนวทางการบริหารจัดการไปปรับใช้ในบ้านของตนเองต่อไป

ข้อมูลพื้นฐานปีปัจจุบัน
: ปี พ.ศ. 2546

อำเภอ: สันทราย
จังหวัด: เชียงใหม่

ประชากร: 9,632 คน

พื้นที่: 87.7 ตร.กม.

ประเภทท้องถิ่น :
องค์การบริหารส่วนตำบล

การเลือกตั้ง : ทางอ้อม

วิถีใหม่

ในปี 2544 อบต.แม่แฝกได้สนับสนุนให้ชาวบ้านในหมู่ที่ 1 บ้านหนองมะจับ จัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา และได้ร่วมกันเขียนโครงการป่าชุมชนเสนอไปยังจังหวัด ซึ่งได้รับการอนุมัติโครงการในปี 2545 โดย อบต.แม่แฝก ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณและร่วมออกกฎดูแลรักษาป่า เพื่ออนุรักษ์ป่าให้มีความหลากหลายของพืชพันธุ์ธรรมชาติ เป็นแหล่งหาอาหาร สมุนไพรพื้นบ้าน และแหล่งไม้ใช้สอยของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ผลงานที่ได้ดำเนินการ

1. แต่งตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านหนองมะจับ จำนวน 21 คน ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการพิทักษ์และอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน ตลอดจนเป็นแกนนำปลูกป่าทดแทน เพื่อให้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติ แหล่งสมุนไพรพื้นบ้าน และเป็นแหล่งไม้ใช้สอยของชุมชน
2. โครงการป่าชุมชนได้วางระเบียบปฏิบัติขั้นพื้นฐานของป่าชุมชนหนองมะจับ ซึ่งทางหมู่บ้านร่วมกับ อบต.แม่แฝก และสำนักงานป่าไม้จังหวัด กำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าสันทรายจำนวน 281 ไร่ และป่ารอบๆ อีก 400 ไร่ ให้อยู่ภายใต้การอนุรักษ์ ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชนในหมู่บ้าน โดยมีหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติของหมู่บ้าน จำนวน 8 ข้อ เพื่อพิทักษ์และอนุรักษ์ป่าที่มีอยู่ให้อุดมสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง
3. คณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านภายในหมู่บ้านช่วยกันสอดส่องดูแลป่าชุมชนตลอดเวลา เนื่องจากชาวบ้านต้องเข้าไปหาอาหารในป่าอยู่ทุกวัน หากพบผู้บุกรุกหรือลักลอบตัดไม้ในป่าชุมชนก็จะแจ้งให้คณะกรรมการป่าชุมชนทราบ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายของหมู่บ้าน ที่ผ่านมามีชาวบ้านในหมู่บ้านบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า 3 ราย ซึ่งทางคณะกรรมการป่าชุมชนได้ชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจ พร้อมทั้งให้ชาวบ้านทั้ง 3 ราย ลงบันทึกยืนยันว่าจะไม่บุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าอีก ซึ่งชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือ

4. ส่งเสริมกิจกรรมให้ชุมชนร่วมปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าชุมชนในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ตามความเหมาะสม
5. ส่งเสริมให้เยาวชนและนักเรียนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ โดยให้ทางโรงเรียนสอดแทรกความรู้เรื่องของการอนุรักษ์ป่าในบทเรียนและใช้ป่าเป็นสถานที่ศึกษาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การระดมทรัพยากร

ค่าใช้จ่าย/การลงทุน

1. อบต.แม่แฝก สนับสนุนงบประมาณในปี 2545 เป็นค่าจัดทำป้ายปักปันเขตป่าชุมชน จำนวน 10,000 บาท
2. อบต.แม่แฝก สนับสนุนงบประมาณในปี 2546 เป็นค่าใช้จ่ายในการอบรมและการปลูกป่าชุมชน จำนวน 10,000 บาท (เป็นค่าอาหาร น้ำดื่ม และค่ารถขนส่งต้นกล้าจากศูนย์เพาะพันธุ์กล้าไม้อำเภอแม่แตง)
3. สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดเชียงใหม่ สนับสนุนงบประมาณ เป็นเวลา 5 ปี จำนวน 180,000 บาท

บุคลากร

1. ชาวบ้านในชุมชนมาช่วยกันปลูกป่าประมาณ 300 คน/ครั้ง
2. คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 21 คน

ขั้นตอนในการดำเนินการ

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
2544	- ชาวบ้าน หมู่ 1 บ้านมะจับ ได้พบเห็นปัญหาการบุกรุกป่าด้วยตนเอง จึงมีการจัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางแก้ไข จัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 21 คน และช่วยกันเขียนโครงการเสนอต่อสำนักงานป่าไม้และทางจังหวัดเชียงใหม่	คณะกรรมการหมู่บ้าน/ผู้ใหญ่บ้าน/เจ้าหน้าที่อบต.
20 พ.ค. 2545	- โครงการป่าชุมชนบ้านหนองมะจับได้รับการอนุมัติโครงการจากผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้น	คณะกรรมการหมู่บ้าน/ผู้ใหญ่บ้าน/เจ้าหน้าที่อบต.
มิ.ย. 2545	- คณะกรรมการป่าชุมชน ร่วมกับ อบต. และสำนักงานป่าไม้รังวัดปักปันเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าสันทราย เนื้อที่ 281 ไร่ และป่ารอบๆ อีก 400 ไร่ โดย อบต. สนับสนุนงบประมาณการจัดทำป้ายปักปันเขตพื้นที่ป่าชุมชนหนองมะจับ จำนวน 10,000 บาท - สำนักงานป่าไม้ฯ อนุมัติงบประมาณสนับสนุนโครงการจัดการป่าชุมชนหนองมะจับ เป็นเวลา 5 ปี โดยปีแรก เป็นเงิน 60,000 บาท ปีที่ 2 ปีที่ 5 ปีละ 30,000 บาท รวมทั้งสิ้น 180,000 บาท - คณะกรรมการป่าชุมชนและ อบต. ได้ขอคำปรึกษาแนะนำจากป่าไม้ เพื่อออกกฎระเบียบในการดูแลรักษาป่าชุมชน	คณะกรรมการป่าชุมชน/อบต.แม่แฝก/สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่
1 ก.ค. 2545	- คณะกรรมการป่าชุมชนประกาศใช้ระเบียบปฏิบัติของป่าชุมชน จำนวน 8 ข้อ ให้ชาวบ้านภายในชุมชนรับทราบ	คณะกรรมการป่าชุมชน/อบต.แม่แฝก
พ.ค. 2546	- จัดพิธีกรรมการบวชป่า โดยใช้ความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านในเรื่องของพระธาตุเก่าแก่ของหมู่บ้าน โดยได้ขอความร่วมมือพระสงฆ์จากวัดภายในหมู่บ้าน	คณะกรรมการป่าชุมชน/อบต.แม่แฝก

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
มิ.ย. 2546 (ของทุกปี)	- คณะกรรมการป่าชุมชนและพนักงาน อบต.ได้เข้าร่วมการอบรมการจัดการป่าชุมชน ของสำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่ ณ ห้วยฮ่องไคร้ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดเชียงใหม่
12 ส.ค. 2546	- คณะกรรมการป่าชุมชน ร่วมกับโรงเรียน ชาวบ้านในชุมชน อบต. และสำนักงานป่าไม้ฯ ประมาณ 300 คน ช่วยกันปลูกป่าในเขตชุมชน จำนวนกว่า 30,000 ต้น โดยได้รับความอนุเคราะห์ต้นกล้าจากศูนย์เพาะพันธุ์กล้าไม้ อ.แม่แตง	คณะกรรมการป่าชุมชน/โรงเรียนและชาวบ้านในชุมชน/อบต.แม่แฝก/สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่/ศูนย์เพาะพันธุ์กล้าไม้ อ.แม่แตง
ปีงบประมาณ 2547	- อบต. ตั้งงบประมาณในแผนงานการเกษตร เพื่อสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนหนองมะจิบ และสร้างเครือข่ายป่าชุมชนในชุมชนที่มีพื้นที่ป่าอีก 5 หมู่บ้าน	อบต.แม่แฝก

หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินการ

สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดเชียงใหม่	ประสานความร่วมมือและให้คำปรึกษาแนะนำ การฝึกอบรม และให้ความรู้ด้านการดูแลป้องกันและอนุรักษ์ป่า รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณ
ศูนย์เพาะพันธุ์กล้าไม้อำเภอแม่แตง	สนับสนุนต้นกล้าที่ใช้ในการปลูกป่าชุมชน
โรงเรียนในชุมชน	ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกป่า จัดหลักสูตรการเรียนการสอนและใช้ป่าชุมชนเป็นห้องเรียนด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าให้กับเยาวชน

ประเมินผลความสำเร็จ

ก่อนการดำเนินการ

1. สภาพป่าชุมชนถูกบุกรุกทำลายโดยกลุ่มนายทุนและชาวบ้านบางกลุ่ม ป่าในฐานะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเสื่อมโทรมลงอย่างมาก ขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำลำธารแห้งแล้ง ประชาชนในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อน
2. ประชาชนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และดูแลรักษาป่า เนื่องจากไม่มีความรู้ในเรื่องของการจัดการป่าชุมชน
3. เยาวชนและนักเรียนในโรงเรียนไม่มีบทบาทในการร่วมอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ

หลังการดำเนินการ

1. นายทุนเข้าไปปลักลอบตัดไม้ลดลง ไม่มีชาวบ้านในชุมชนเข้าไปบุกรุกทำลายป่า ทำให้ป่าความอุดมสมบูรณ์ขึ้น มีพืชพันธุ์หลากหลาย เป็นแหล่งอาหาร สมุนไพรพื้นบ้าน และเป็นแหล่งไม้ใช้สอยของคนในชุมชน และแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่เคยแห้งแล้งมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น
2. ประชาชนในชุมชนได้รับความรู้เรื่องการจัดการป่าชุมชนจากสำนักงานป่าไม้จังหวัด และมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูสภาพป่าของชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์
3. เยาวชนและนักเรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ และได้ศึกษาการจัดการป่าชุมชน

อุปสรรคและการแก้ไขปัญห

อุปสรรค	การแก้ไขปัญห
1. การลักลอบตัดไม้ของคนในชุมชนและนอกชุมชนยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มนายทุน	1. สำหรับคนในชุมชนเคยจับได้ แต่ก็สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ แต่คนภายนอกชุมชนและนายทุนมักจะจับไม่ทัน ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านได้พยายามช่วยกันสอดส่องมากขึ้น
2. ชุมชนข้างเคียงมักจะนำขยะมาทิ้งในบริเวณแนวเขตป่าชุมชน	2. คณะกรรมการป่าชุมชนได้ขอความร่วมมือไปยังกรมทางหลวง เพื่อนำหลักทางมาตั้งในถนนที่เข้าไปสู่ป่าชุมชน และช่วยกันดูแลไม่ให้รถขนขยะมาทิ้ง
3. ยังขาดอุปกรณ์ในการดับไฟป่า ซึ่งสร้างความเสียหายต่อความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน	3. กำลังจัดหางบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ดับไฟป่า

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. กลุ่มผู้นำชุมชนมีความเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
2. การสนับสนุนและให้ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เช่น สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์เพาะพันธุ์กล้าไม้อำเภอแม่แตง โรงเรียนในชุมชน เป็นต้น
3. ความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งมีความตระหนักในปัญหาร่วมกัน และมีความคิดเห็นที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ความยั่งยืนในการดำเนินการ

1. อบต.แม่แฝก ได้บรรจุโครงการนี้ไว้เป็นแผนของ อบต. ที่จะสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพยายามที่จะขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมชุมชนที่มีพื้นที่ป่าอื่นๆ ในตำบลต่อไป
2. ภายในกลุ่มผู้นำชุมชนเมื่อหมดวาระแล้วก็ส่งต่อแนวความคิดไปยังผู้นำใหม่ ทำให้โครงการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง
3. มีการสานต่อความคิดไปยังกลุ่มเยาวชนและนักเรียนให้เห็นคุณค่าของการรักษาป่าของคนรุ่นหลัง ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

ชื่อ-นามสกุล : นายกิตติสันต์ ทัดตะพันธุ์
ตำแหน่ง : ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลแม่แฝก
ที่อยู่ : 214 หมู่ 1 ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290
โทรศัพท์ : (053) 849-986

ชื่อ-นามสกุล : นายบุญเลิศ ลุนศรีทอง
ตำแหน่ง : ประธานสภา
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลแม่แฝก
ที่อยู่ : 214 หมู่ 1 ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290
โทรศัพท์ : (053) 849-601, (09) 9972018

ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีที่มีการริเริ่มวิถีนใหม่ : พ.ศ. 2545

ประเภทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	องค์การบริหารส่วนตำบล
สถานที่ตั้ง	24 หมู่ 1 ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัด เชียงใหม่ 50290
ขนาดพื้นที่	87.7 ตารางกิโลเมตร
งบประมาณรายจ่าย	5,428,560.39 บาท (ปีงบประมาณ 2545) 10.38% เงินเดือน ค่าจ้างประจำ
งบประมาณรายได้	8,592,436.75 บาท (ปีงบประมาณ 45) 8.59% จัดเก็บเอง 74.76% รัฐจัดเก็บให้ 16.65% อุดหนุน
จำนวนพนักงานและลูกจ้าง	15 คน 8 คน พนักงานท้องถิ่น 7 คน ลูกจ้างชั่วคราว
จำนวนประชากร	9,632 คน
จำนวนครัวเรือน	2,315 ครัวเรือน
รายได้เฉลี่ยประชากร	22,647 บาท
สัดส่วนการประกอบอาชีพ	72.70% เกษตรกรรม/กสิกรรม/ประมง 5.10% พาณิชยกรรม 20% รับจ้าง 2.20% รับราชการ
ลักษณะของเมืองและ วิถีชีวิตประชาคม	ภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา สูงจากระดับน้ำทะเล ปานกลางประมาณ 330 - 950 เมตร มีพื้นที่ประมาณ 54,801 ไร่ หรือประมาณ 87.7 ตร.กม. เป็นพื้นที่อยู่ อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรม รวม 6,233 ไร่ พื้นที่ป่า สงวน 48,568 ไร่ อัตราเฉลี่ยความหนาแน่นของ ประชากรประมาณ 112.7 คน / ตร.กม. ประชากรส่วน ใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกสัตรี และประมง เป็นที่ตั้งโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก - แม่จัด ทดน้ำจากแม่น้ำปิงเข้าสู่คลองชลประทาน เพื่อใช้ใน พื้นที่เกษตรกรรมของตำบล และเป็นสถานที่ท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจของคนทั่วไป